

ความจริงเกี่ยวกับ

ยาบ้า ยาไอซ์

(M e t h a m p h e t a m i n e F a c t S h e e t)

ผ.ศ. พญ. รัชมน กัลยาศิริ และ ร.ศ. พญ. ดร. สาวิตรี อัจฉนาครชัย
แผนงานภาคีวิชาการสารเสพติด สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ยาบ้า ยาไอซ์ คืออะไร

ยาบ้า ยาไอซ์มีสารออกฤทธิ์กระตุ้นสมองและจิตประสาท ที่สำคัญคือเมทแอมเฟตามีน (methamphetamine) เมทแอมเฟตามีนจัดเป็นสารสังเคราะห์ ถูกสังเคราะห์ครั้งแรก เมื่อราวปี ค.ศ. 1880s และมีการใช้แพร่หลายโดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ในประเทศไทยระยะแรกถูกเรียกว่า **ยาม้า** เนื่องจากมีรูปหัวม้าเป็นโลโก้ของบริษัทที่ผลิตและจำหน่ายรายแรกในประเทศ ขายได้ตามร้านขายยา แต่มีผู้ลักลอบผลิตเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และนำออกขายจนแพร่ระบาดในประชาชนมากขึ้น กฎหมายจึงเริ่มมีการควบคุมการใช้ และเปลี่ยนชื่อจากยาม้าเป็นยาบ้าเพื่อให้ผู้ใช้ได้ตระหนักถึงโทษร้ายแรงต่อจิตประสาท ในระยะหลังช่วงสิบปีที่ผ่านมาพบมีการผลิตสารเมทแอมเฟตามีนในรูปแบบเกล็ด เรียก **ยาไอซ์** (crystal meth) ซึ่งมีความแรงของเมทแอมเฟตามีนมากกว่ายาบ้าเป็นสิบเท่า เนื่องจากไม่ได้ผสมสารอื่นเหมือนยาบ้า โดยพบว่าผู้ที่ใช้ยาไอซ์ส่วนหนึ่งคือผู้ที่ใช้ยาบ้ามาก่อน

ยาบ้า ยาไอซ์มีฤทธิ์เสพติดได้รุนแรงหรือไม่

สารเมทแอมเฟตามีนในยาบ้า ยาไอซ์มีฤทธิ์ในการทำให้เสพติดได้รุนแรง โดยตัวสารจะไปเพิ่มการหลั่งสารโดปามีน (dopamine) ในสมองส่วน nucleus accumbens โดยตรง ทำให้ผู้ใช้สารเกิดความพึงพอใจเมื่อเริ่มใช้ อย่างไรก็ตาม เมื่อโดปามีนหลังมากขึ้นเรื่อย ๆ จากการใช้ระยะยาวจะทำให้สมองลดการสร้างตัวรับโดปามีน เป็นเหตุให้ผู้ใช้สารจำเป็นต้องเพิ่มปริมาณการใช้สารเสพติดขึ้นเรื่อยๆ เพื่อให้ฤทธิ์จากสารยังคงอยู่ และเป็นเหตุให้กิจกรรมนันทนาการในชีวิตประจำวันไม่สามารถทำให้ผู้ใช้สารมีความสุขได้อีกต่อไป นอกจากนี้การใช้สารระยะยาวจะทำให้เกิดอาการถอนยา เช่น ง่วง ซึม กระสับกระส่าย ฝันร้ายและอยากสารอย่างรุนแรง เป็นเหตุให้เลิกใช้สารไม่ได้ เกิดการเสพติดได้ในที่สุด

ทั้งนี้ ยาบ้า ยาไอซ์มีฤทธิ์เสพติดรุนแรงกว่าสารกระตุ้นประสาทประเภทอื่น เช่น กาเฟอีน รวมถึงสารกดประสาท เช่น แอลกอฮอล์ และมีฤทธิ์เสพติดเกือบเทียบเท่าบุหรี่ซึ่งเป็นสารเสพติดที่ให้ได้้อย่างถูกกฎหมายในแทบทุกประเทศทั่วโลก อย่างไรก็ตาม **อันตรายต่อสุขภาพโดยเฉพาะอันตรายต่อสมองที่มีจากยาบ้า ยาไอซ์มีได้สูงกว่าบุหรี่มาก** ส่วนหนึ่งเนื่องจากฤทธิ์ของสารเมทแอมเฟตามีนที่ทำให้เกิดอาการทางจิตรุนแรง

ยาบ้าไอซ์ทำให้เกิดอาการจิตรุนแรงได้

ผู้ที่ใช้ยาบ้าไอซ์ระยะยาวจะมีอาการวิตกกังวล นอนไม่หลับ อารมณ์เปลี่ยนแปลงก้าวร้าว บางคนมีอาการทางจิตรุนแรง เช่น หวาดระแวง หูแว่ว เห็นภาพหลอน ประสาทสัมผัสหลอน รู้สึกมีแมลงไต่ตามตัว และมีความเชื่อหลงผิดชนิดอื่นๆ โดยมีอาการแสดงได้เหมือนผู้เป็นโรคจิตฟั่นเฟือน เช่น โรคจิตเภท (schizophrenia) อาการมักเริ่มเกิดขึ้นหลังจากใช้ยาบ้าไอซ์มาประมาณ 2-3 ปี แต่บางคนอาจมีอาการบางอาการได้ตั้งแต่ครั้งแรกที่ใช้สาร โดยอาการหวาดระแวงสามารถเกิดขึ้นได้สูงถึงราวหนึ่งในสามของผู้ใช้สารเป็นประจำ การใช้ยาบ้าไอซ์มีความสัมพันธ์กับทักษะในการทำงานของระบบการเคลื่อนไหวและการเรียนรู้ทางภาษาที่ลดลง ทั้งนี้จากการศึกษาสมองโดยการถ่ายภาพ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงของระบบโดปามีนในสมองอย่างชัดเจน อีกทั้งพบการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างและการทำงานของสมองอย่างรุนแรงในบริเวณที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และความจำ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับปัญหาทางอารมณ์ พฤติกรรม และการคิด ที่พบได้บ่อยในผู้ใช้ยาบ้าไอซ์โดยการเปลี่ยนแปลงของสมองทางโครงสร้าง และการทำงานดังกล่าวยังคงอยู่ได้นานแม้หยุดใช้สารแล้วเป็นเวลานาน ในขณะที่บางคนอาจมีการฟื้นตัวได้หากหยุดใช้ได้ต่อเนื่อง เช่น หยุดได้นานกว่า 1 ปี

ฤทธิ์ของยาบ้าไอซ์ต่อร่างกาย

การใช้ปริมาณเล็กน้อยจะทำให้เกิดผลต่อร่างกายเหมือนการใช้โคเคนหรือแอมเฟตามีนชนิดอื่น เช่น เพิ่มการตื่นตัว กิจกรรมทางกาย ลดความอยากอาหาร หายใจเร็ว หัวใจเต้นเร็วขึ้นและไม่เป็นจังหวะ ความดันโลหิตสูงขึ้น และตัวร้อน **เมื่อใช้ระยะยาวจะทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ** เช่น น้ำหนักลดอย่างรุนแรง ปัญหาต่อสุขภาพช่องปาก “meth mouth” และผิวหนังเป็นแผลจากการแคะแกะเกา ในผู้ใช้บางรายจะเพิ่มโอกาสเสี่ยงการติดเชื้อเอชไอวีและไวรัสตับอักเสบบีจากการใช้เข็มร่วมกันในผู้ใช้แบบฉีด และการมีเพศสัมพันธ์แบบไม่ปลอดภัย ทั้งนี้การใช้สารเมทแอมเฟตามีนยังไปทำให้เกิดการบาดเจ็บต่อเซลล์สมองในผู้ที่ติดเชื้อเอชไอวีได้ นอกจากนี้ ผลของตัวสารที่ออกฤทธิ์ต่อสมองจะไปมีผลต่อการคิดตัดสินใจและความสามารถในการยับยั้งชั่งใจ โดยสามารถนำไปสู่การมีพฤติกรรมเสี่ยงที่เป็นอันตราย ในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกามีการให้ใช้ยา Dexosyn ซึ่งเป็นเมทแอมเฟตามีนอย่างจำกัด เพื่อใช้รักษาโรคบางโรค เช่น โรคสมาธิสั้น โรคอ้วนรุนแรง เป็นต้น แต่มีข้อควรระวังในการใช้จากผลเสียอื่นๆ ของสารที่มีต่อร่างกาย

ยาบ้าไอซ์ผิดกฎหมายหรือไม่

ในอดีต ยาม้าสามารถหาซื้อได้ตามร้านขายยาโดยมักใช้ในกลุ่มเด็กนักเรียนเพื่อช่วยอ่านหนังสือ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า ยาขยัน ต่อมาเมื่อผู้ลักลอบผลิตมากขึ้นเรื่อยๆ และเริ่มมีการตรวจพบการใช้ในกลุ่มผู้ขับรถรับจ้างและผู้ใช้แรงงานเพิ่มมากขึ้น จากหลักฐานทางวิชาการพบว่าเมทแอมเฟตามีนสามารถทำให้เกิดการเสพติดรุนแรงและทำให้มีอาการทางจิตได้ อีกทั้งพบอัตราการจับกุมสูงขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2539 จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อเรียกจากยาม้าเป็นยาบ้าเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงอันตรายจากการใช้สาร และกำหนดให้ยาบ้าเป็นยาเสพติดประเภทที่ 1 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งห้ามใช้อย่างเด็ดขาดในทุกกรณี และมีโทษทางกฎหมาย จนกระทั่งปีพ.ศ. 2545 ได้มีการออกพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดถือเป็นจุดเปลี่ยนเพื่อให้ผู้ใช้สาร ซึ่งรวมถึงผู้ติดยาบ้าไอซ์ซึ่งจัดเป็นภาวะทางการแพทย์ได้รับการดูแลบำบัดรักษาฟื้นฟู โดยอาจไม่ต้องรับโทษได้

กรณีศึกษา

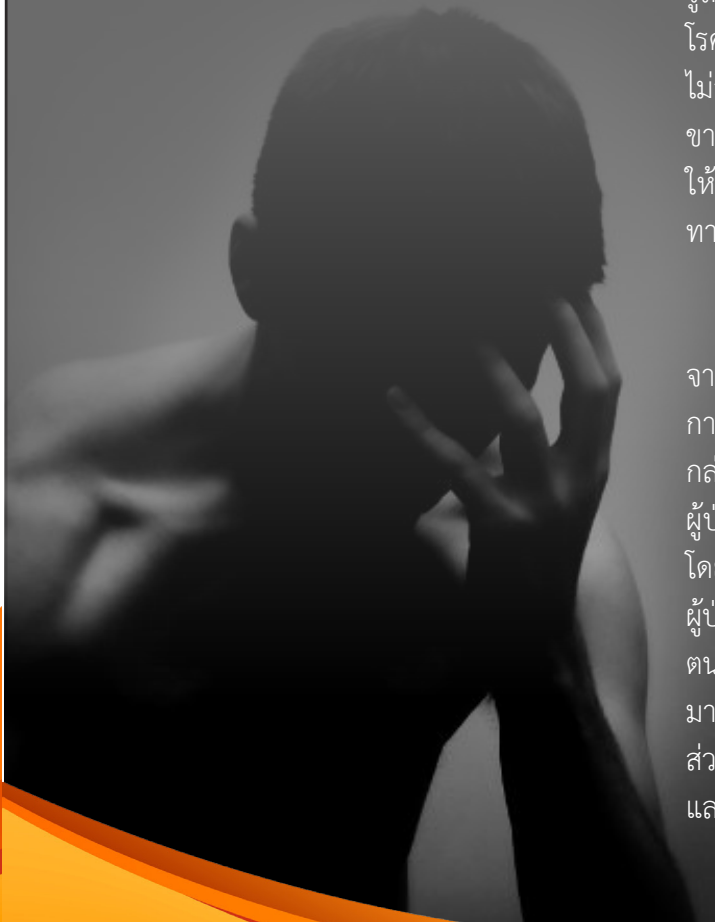
ชายอายุ 20 ปี จบการศึกษาชั้นมัธยมปลาย ฐานะทางบ้านมั่นคง ไม่ประกอบอาชีพ มีประวัติใช้ยาบ้าตั้งแต่อายุ 17 ปี เริ่มใช้ครั้งแรกเนื่องจากเพื่อนชักชวน บางครั้งใช้สลับกับยาไอซ์เนื่องจากรู้สึกว่าได้ฤทธิ์แรงกว่า ระยะแรกใช้ยาบ้าแบบสุด ควันประมาณ 1-2 เม็ดต่อวันและเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อยๆ โดยช่วงที่ใช้แบบหนักที่สุดใช้ยาบ้าประมาณ 10 เม็ดต่อวันโดยพยายาม ขอเงินจากบิดาและมารดาเพื่อนำไปซื้อ เคยลองใช้สารอื่น เช่น กัญชา บุหรี่และดื่มเหล้ามาก่อนที่จะเริ่มใช้ยาบ้า เคยใช้ยาไอ ยาเค เป็นครั้งคราว เวลาใช้ยาบ้าจะมีอาการสมองตื้อตัว พุดมาก ไม่นอนสองถึงสามวันติดต่อกัน และเมื่อหยุดใช้จะมีอาการนอนทั้ง วัน ซึ่เกียจ ไม่อยากทำอะไร หนึ่งเดือนที่ผ่านมาเริ่มมีอาการหวาดระแวง เวลาใช้ยาบ้าได้ยินเสียงคนมาพูดโดยไม่เห็นตัว และตบตีแฟนเพราะคิดว่าแฟนนอกใจตน เกรี้ยวกราดก้าวร้าวกับคนในบ้าน ตวาดรุนแรง อาการดังกล่าวเป็นขณะใช้ยาบ้าอยู่คนเดียวในบ้าน

จากอาการหวาดระแวงและพฤติกรรมก้าวร้าวดังกล่าวทำให้บิดามารดาต้องการพามารักษาตัวในโรงพยาบาล แต่ผู้ป่วยไม่ยอมเพราะคิดว่าตนเองไม่ได้เป็นอะไร สุดท้ายทางบ้านจึงแจ้งตำรวจให้ช่วยจับมาบำบัดรักษาในโรงพยาบาล ผลการตรวจปัสสาวะแรกก็พบสารเมทแอมเฟตามีนในปัสสาวะ ขณะอยู่โรงพยาบาลได้รับยาต้านอาการโรคจิต พบว่าอาการก้าวร้าวหวาดระแวงดีขึ้นเป็นลำดับอย่างชัดเจน จำเหตุการณ์ขณะมีอาการก่อนหน้านี้ได้ แต่ไม่ได้ปักใจเชื่อว่าอาการดังกล่าวเกิดจากการใช้ยาบ้าของตนหรือไม่ ทั้งนี้ตั้งใจจะเลิกใช้ยาบ้าตลอดไปเนื่องจากเป็นห่วงบิดาและมารดา

อย่างไรก็ตามหลังกลับออกจากโรงพยาบาลได้ไม่นานเริ่มกลับไปใช้ยาบ้าใหม่อีกครั้งเพราะรู้สึกอยากยาบ้ามาก เริ่มมีอาการหวาดระแวงเกรี้ยวกราดก้าวร้าวเช่นเดิม โดยการใช้ยาบ้าในครั้งหลังนี้แม้ใช้เพียง 2-3 เม็ดก็เกิดอาการ บิดาและมารดา รู้สึกทุกข์ใจมากและพยายามเกลี้ยกล่อมให้มาพบแพทย์อีกครั้ง ครั้งนี้ผู้ป่วยยอมมารับการบำบัดรักษาแบบผู้ป่วยนอกเพราะ

รู้สึกหวาดกลัวคนมาทำร้ายและนอนไม่หลับหลังจากได้รับยาต้านอาการโรคจิต และหยุดใช้ยาบ้า อาการหวาดระแวงและเกรี้ยวกราดหายไป แต่ยังไม่สามารถทำงานทำเองได้ โดยบิดาและมารดาวางแผนจะลงทุนเปิดร้านขายของให้ผู้ป่วยและแฟนผู้ป่วยได้ลองทำเพื่อหารายได้เลี้ยงตนเอง แพทย์ให้การบำบัดรักษาทางจิตสังคมบำบัดและนัดมารับยาเพื่อควบคุมอาการทางจิตอย่างต่อเนื่อง

จากกรณีศึกษาดังกล่าวเห็นได้ว่า การใช้สารเสพติดของผู้ป่วยเริ่มจากสารเสพติดที่มีฤทธิ์รุนแรงน้อยกว่า เช่น กัญชา บุหรี่เหล้า จนนำไปสู่การใช้ยาบ้า การใช้ยาบ้าอย่างต่อเนื่องของผู้ป่วยทำให้เกิดการดื้อสาร กล่าวคือต้องใช้ปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ จึงจะได้รู้สึกถึงฤทธิ์ของสารเท่าเดิม ผู้ป่วยเกิดการเสพติดสารซึ่งเกิดจากฤทธิ์ของสารที่มีผลกระทบต่อสมองโดยตรงทำให้เกิดอาการทางจิตรุนแรงคล้ายโรคจิต อาการดังกล่าวทำให้ผู้ป่วยมีพฤติกรรมรุนแรงต่อคนรอบข้าง ผู้ป่วยพยายามจะเลิกสารด้วยตนเองแต่ไม่สามารถเลิกได้เด็ดขาด เนื่องจากสมองได้รับผลจากการใช้สารมาระยะยาว ไม่สามารถควบคุมการใช้สารของตนได้ การรักษาส่วนหนึ่งจึงจำเป็นต้องเข้ารับการบำบัดรักษาภาวะการติดสาร และควบคุมอาการทางจิตอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากผลของแอมเฟตามีน/เมทแอมเฟตามีนที่มีต่อสุขภาพโดยเฉพาะการเกิดอาการทางจิตที่รุนแรงและเป็นอันตรายทั้งต่อตัวผู้เสพยาและผู้อื่น ควรมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพในทิศทางที่จะช่วยผู้เสพยาผู้ติดให้สามารถเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานบำบัดรักษาทางการแพทย์ที่ได้มาตรฐาน ควรจัดให้มีบริการคัดกรองประเมินวินิจฉัยหรือช่วยเหลือผู้เสพยาโดยหน่วยงานทางสาธารณสุข พัฒนาบริการบำบัดรักษาแบบสหสาขาเพื่อให้เหมาะสมกับผู้ป่วยที่มีความหลากหลาย รวมทั้งการปรับลดเฉพาะทางสำหรับผู้มีปัญหาทางจิตเวชร่วมด้วย โดยมีมาตรการควบคุมที่ชัดเจนทันเวลาและติดตามผลได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการติดสารเสพติดเป็นภาวะที่เรื้อรังและกลับเป็นซ้ำได้จากสมองที่ยังไม่ฟื้นคืน อันเป็นผลระยะยาวจากฤทธิ์ของสารโดยตรงต่อสมอง

การคุมขังผู้เสพยาในกลุ่มนี้ในสถานที่ทางทหารหรือตำรวจหรือเรือนจำไม่ได้มีผลในการบำบัดรักษา และไม่มีหลักฐานทางวิชาการสนับสนุนถึงประสิทธิภาพ การปฏิบัติและการลงโทษอย่างรุนแรงหรือลดทอนความเป็นมนุษย์ไม่ควรเป็นส่วนหนึ่งของการบำบัดรักษาผู้ป่วยจากการใช้สารเหล่านี้ ผู้เสพยาควรได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมโดยเคารพในสิทธิของความเป็นมนุษย์อย่างเสมอภาคเท่าเทียม นอกจากนี้ ควรสนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการบำบัดรักษาและดูแลผู้ที่ผ่านพ้นจากกระบวนการบำบัดรักษา เพื่อไม่ให้กลับไปเสพยาซ้ำและดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่าในสังคมต่อไป

